

Бартон Р. Кларк наводить кілька характеристик даного типу університету, де управлінська команда:

- підсилює центр управління – університет поєднує нові управлінські цінності з традиційними університетськими;

- створює велику периферію розвитку – зростання підрозділів усередині університету, які з більшою готовністю, ніж традиційні кафедри і факультети, долають старі кордони університету для встановлення зв'язків з групами і організаціями за межами університету;

- диверсифікує джерела фінансування – наявність коштів, що знаходяться на балансі університету, при цьому розпорядження ними здійснюється на власний розсуд останнього;

- перетворює академічний «Центр» – кафедри і факультети університету мають ставати підприємницькими підрозділами, виходячи в світ з новими програмами і відносинами, стимулюючи інші джерела доходу;

- сприяє розвитку інтегрованої підприємницької культури – ідеї всередині університету взаємодіють з практичною діяльністю, тим самим культурний бік університету стає особливо важливим для вдосконалення індивідуальності університету.

Підсумовуючи, можемо зазначити, що на сьогодні українська наукова спільнота подекуди скептично ставиться до застосування зазначених вище концепцій. Оскільки підприємницька діяльність несе в собі скриті загрози для навчального закладу, ризик непропорційної уваги до зайняття підприємницькими проектами та нехтування при цьому своїми безпосередніми обов'язками в частині освітньої діяльності.

У той же час слід зазначити, що підприємницька активність університетів не обов'язково має передбачати створення інноваційних підприємств, вона може бути у тому числі пов'язана із формуванням у студентів підприємницьких навичок. У час, коли спостерігається надлишок випускників і брак робочих місць, доцільно, наприклад, набути навичок у формуванні бізнес-плану, який встановлює чіткі цілі і окреслює засоби для їх реалізації, місце, витрати для цих етапів і покроковий план того, як саме досягти цих цілей. Підприємницька підготовка має бути частиною базової освіти не тільки студентів інженерного профілю чи тих, хто вивчає бізнес, а й для студентів усіх інших спеціальностей.

II ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ ПІДТРИМКИ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА ПОСИЛЕННЯ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Бойчук Р. П.,

*к. ю. н., провідний науковий співробітник
НДІ правового забезпечення інноваційного
розвитку НАПрН України*

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ОСОБЛИВИЙ ПЕРІОД

Вітчизняне законодавство трактує «особливий період – як період, що настає з моменту оголошення рішення про мобілізацію (крім цільової) або доведення його до виконавців стосовно прихованої мобілізації чи з моменту введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях та охоплює час мобілізації, воєнний час і частково відбудовний період після закінчення воєнних дій» (*Розділ I ст. 1 Закону України «Про оборону України»*). Зазначений «особливий період» «розпочався з 17 березня 2014 р., коли був оприлюднений Указ Президента від 17.03.2014 р. № 303/2014 «Про часткову мобілізацію» і триває дотепер. Скасування особливого періоду повинно бути здійснено Указом Президента України «Про демобілізацію» після стабілізації ситуації на Сході України. В умовах особливого періоду різко посилюються загрози державному суверенітету України, тому питання економічної та її складової інвестиційної безпеки стає найбільш актуальним. Інвестиції, на відміну від торгівлі, є могутнім

засобом втручання в економічний суверенітет. Для стабільного розвитку економіки держави важлива не лише кількісна, але і якісна характеристика інвестиційних вкладень. Саме якісна складова інвестицій, їх зміст може викликати виникнення загроз для національної безпеки держави в глобальних масштабах. Україна й досі залишається вразливою до дій недобросовісних інвесторів чи псевдо інвесторів, що зумовлює необхідність комплексного дослідження проблем правового забезпечення інвестиційної безпеки в державі в особливий період.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про інвестиційну діяльність», інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (дохід) та/або досягається соціальний та екологічний ефект [1]. В правовій регламентації здійснення інвестиційної діяльності повинен бути чітко визначений баланс приватних та публічних інтересів. Такий баланс повинен закріплюватися, в першу чергу, на конституційному рівні, зокрема в статті 42 Основного Закону. На рівні принципів положень необхідно закріпити, що кожен має право на заняття підприємницькою діяльністю, яка не заборонена законом та здійснюється з метою розвитку держави на основі досягнення позитивного соціального, екологічного та економічного результатів.

Чинним Законом України «Про основи національної безпеки України» [2] законодавець обмежився визначенням пріоритетів національних інтересів та видам загроз таким інтересам та національній безпеці. Статтею 7 Закону визначені загрози посягань з боку окремих груп та осіб на державний суверенітет, територіальну цілісність, економічний, науково-технічний і оборонний потенціал України, права і свободи громадян. В економічній сфері до загроз національним інтересам віднесено зниження інвестиційної та інноваційної активності і науково-технічного та технологічного потенціалу, скорочення досліджень на стратегічно важливих напрямках інноваційного розвитку; небезпечно для економічної незалежності України зростання частки іноземного капіталу у стратегічних галузях економіки; неконтрольоване ввезення в Україну екологічно небезпечних техно-

логій, речовин, матеріалів і трансгенних рослин, збудників хвороб, небезпечних для людей, тварин, рослин і організмів, екологічно необґрунтоване використання генетично змінених рослин, організмів, речовин та похідних продуктів і т.п.

Інвестиційно-інноваційна безпека, згідно Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, – це стан економічного середовища у державі, що стимулює вітчизняних та іноземних інвесторів вкладати кошти в розширення виробництва в країні, сприяє розвитку високотехнологічного виробництва, інтеграції науково-дослідної та виробничої сфери з метою зростання ефективності, поглиблення спеціалізації національної економіки на створенні продукції з високою часткою доданої вартості [3].

Інвестиційна безпека, з одного боку, характеризує досягнутий рівень використання інвестиційних ресурсів в економіці, а з іншого – визначає процес та напрями ефективного їх використання [4, с. 14]. Інвестиційна безпека держави не повинна обмежуватися ні рівнем інвестицій, ні спроможністю їх генерувати. Інвестиційну безпеку держави слід розглядати в контексті стану захищеності під час здійснення інвестування самої країни, інвестора, а також суб'єктів господарювання та населення цієї країни при якому нейтралізовано усі загрози [5. с. 14].

Прямі іноземні інвестиції представляють найбільш затребувану форму капіталовкладень, що дозволяє здійснити реалізацію великих і важливих проектів і що забезпечує впровадження новітніх технологій в нашій країні. На державному рівні вплив зарубіжних країн на економічну систему України можливо через їх дію на компанії, що інвестують в Україну. Держави-донори, природно, зацікавлені в перевагах для своїх компаній і передусім переслідують національні інтереси. Отже, вже національна приналежність іноземного інвестора може нести певну потенційну загрозу національним інтересам України, що слід враховувати при розгляді конкретних форм і напрямів діяльності іноземного капіталу в українській економіці. Іноземний капітал, від якого зараз залежить половина української економіки – це міна повільної дії, яка в любий момент може паралізувати любую галузь виробництва, науку, впливати на державний

устрій, територіальну цілісність, економічну незалежність держави та її зовнішньополітичні курси розвитку. Адже історія підтверджує пряму залежність між розміром капіталу, який контролюється тими чи іншими інвесторами, їх політичним впливом. Як вказують економісти – «мільярди трансформуються в політичну владу». За даними Держслужби статистики України Росія посідає четверте місце у п'ятірці найбільших інвесторів української економіки. Проте, цей показник є відносним. Адже мільярдні статки більш як сто років назад, здебільшого, стали ховатися в тіні трастів.

В структурі присутніх в Україні прямих іноземних інвестицій як до війни, так і тепер, переважають інвестиції компаній, зареєстрованих на Кіпрі. На початок 2014 року їхня частка складала 32,7 %, а тепер дорівнює 24,4 %. Кіпр, Віргінські острови, Беліз – три «класичні» офшори разом відповідають за 29,6 % обсягу ПІІ (38,8 % на початок 2014 року). Більшість інвестицій з офшорів в Україну – це український або російський капітал, власники якого використовують компанії на Кіпрі та інших офшорах задля оптимізації оподаткування та отримання специфічного правового статусу тощо. Немалими, на перший погляд, є інвестиції з таких розвинених країн, як Німеччина та Нідерланди. Проте величина і відсутність зростання інвестицій з Німеччини пояснюється тим, що саме через німецьку компанію індійська «Арселор Міттал» контролює «Криворіжсталь».

Нідерланди, в свою чергу, завдяки сприятливим податковим та іншим умовам також діють як офшор і є одним із найбільших джерел інвестицій у світі лише формально. Наприклад, частина \$1,8 млрд інвестицій в телекомунікаційний сектор України зумовлена тим, що компанією «Київстар» володіє зареєстрована у Нідерландах VimpelCom. Найбільшим власником VimpelCom (через посередників) є російська «Альфа-Груп». Реальні інвестиції з Нідерландів насправді незначні і представлені, наприклад компанією Unilever.

У законодавстві та у науковій літературі зустрічаються поняття «захист інвестицій», «захист прав інвесторів», «державні гарантії захисту інвестицій», проте відсутні систематизовані правові положення про захист прав реципієнта інвестицій, територіальної громади, держави. Для з'ясування їх сутності та співвідношенні зупинимося

на кожному з них. Так, частина 1 ст. 19 Закону України «Про інвестиційну діяльність» визначає захист інвестицій як комплекс організаційних, технічних та правових заходів, спрямованих на створення умов, які сприяють збереженню інвестицій, досягненню цілі внесення інвестицій, ефективній діяльності об'єктів інвестування та реінвестування, захисту законних прав та інтересів інвесторів, у тому числі права на отримання прибутку (доходу) від інвестицій. Захист прав та законних інтересів інвесторів у чинному законодавстві не визначається, але, виходячи з ч. 1 ст. 19 Закону України «Про інвестиційну діяльність», є складовою частиною захисту інвестицій.

На наш погляд, інвестиційну безпеку держави слід розглядати через призму захисту в продовж всього інвестиційного процесу прав інвестора, реципієнта, держави, а також суб'єктів господарювання та населення країни при якому нейтралізуються усі загрози.

Для оцінки рівня інвестиційної безпеки необхідно визначити індикатори інвестиційних ризиків - граничні показники, які б відображали дію економічних чинників на інвестиційну безпеку. Індикатори інвестиційних ризиків повинні відповідати критеріям інвестиційної безпеки і визначати її параметри на різних рівнях: – макрорівні – для економіки в цілому; – на мезорівні – в регіонах і галузях економіки; – на мікрорівні – на підприємствах, в компаніях і корпораціях з урахуванням чинників інвестиційних ризиків [6]. При цьому ухвалення рішень у сфері інвестиційної безпеки потребує законодавчого визначення іноземного економічного агента. Економічний агент – це особа, група осіб, установа чи група установ, які за допомогою своїх раціонально прийнятих рішень і дій в певній формі впливають на економіку. Іноземним економічним агентом, в першу чергу, повинен визначатися іноземний інвестор, а також реципієнт інвестицій, який отримує кошти чи інше майно від іноземної держави, її державних органів, міжнародних організацій, іноземних організацій чи іноземців, чи від уповноважених ними осіб безпосередньо, чи через резидентів з вказаних джерел. Таким чином, необхідно визначити три кваліфікуючі ознаки іноземного економічного агента: отримання інвестицій з іноземних джерел прямо або опосередковано, друга ознака — прийнятих рішень і вчинення дій, які в певній формі впли-

вають на економіку держави, третя ознака – суб'єктна (іноземний інвестор або реципієнт інвестицій).

З метою формування національного законодавства, яке б забезпечило дієву основу функціонування механізму забезпечення безпеки інвестиційного ринку України необхідно:

- визначити невід'ємним елементом формування державної інвестиційної політики дотримання принципу інвестиційної безпеки;
- класифікувати та нормативно визначити чинники, що детермінують інвестиційну безпеку національної економіки;
- визначити методи та засоби забезпечення державного регулювання інвестиційної безпеки економіки України (прямі, непрямі (прямі, непрямі, адміністративні, організаційні, фінансові і т.п.);
- визначити інструменти інвестиційної політики, спрямованої на розширене відтворення і посилення його інноваційною складовою;
- визначити доміанти (сегменти) економіки в загальному об'ємі залучених і освоєних інвестицій, які б виступили інвестиційним локомотивом галузей, в які вони забезпечують;
- визначити ступінь дії загроз прямих іноземних інвестицій безпечі країни, регіону, галузі, виявляти причини їхньої появи та формулювати на їх основі завдання і способів протидії таким загрозам;
- законодавчо визначити вилучення із національного режиму для іноземних економічних агентів, у разі походження ПІІ з недружніх країн з урахуванням особливостей об'єктів інвестування;
- визначити види обмежень для іноземних економічних агентів в участі у приватизації державного та комунального майна.

Література:

1. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18.09.1991 р. №1560-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 47. Ст. 646.
2. Про основи національної безпеки України : Закон України від 19.06.2003 р. № 964-ІV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003, № 39. Ст. 351.
3. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України (Наказ Мінекономрозвитку України від 29.10.2013 № 1277). URL: <http://me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=MetodichniRekomendatsii>.

4. Сундук А. Банківське кредитування як чинник гарантування інвестиційної безпеки регіонів України. *Вісник Національного банку України*. 2004. № 1. С. 24–26.

5. Мішук Є. В., Кашубіна Ю. Б. Дефініції економічної категорії «інвестиційна безпека». *Інвестиції: практика та досвід*. № 2/2015 С. 12–16. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe

6. Кириленко В. І. Інвестиційна безпека: сучасні тенденції та загрози. *Забезпечення національної безпеки України в умовах глобальних та регіональних невизначеностей* : матеріали кругл. столу (Київ, 6 берез. 2012 р.) / за ред. Ю. В. Ковбасюка, К. О. Ващенко, Г. П. Ситника. Київ : НАДУ, 2012. 159 с.

Борисов І. В.,

*к. ю. н., старший науковий співробітник
НДІ правового забезпечення інноваційного
розвитку НАПрН України*

ПРАВОВЕ ПОЛОЖЕННЯ ТОРГОВО-ПРОМИСЛОВОЇ ПАЛАТИ УКРАЇНИ

Створення вітчизняного конкурентоспроможного промислового комплексу України неможливо без ефективного функціонування інфраструктури підтримки діяльності у сфері промисловості. На сьогодні складовою цієї інфраструктури виступають не тільки органи державної влади та органи місцевого самоврядування, а й комерційні та некомерційні організації, що спроможні здійснювати заходи стимулювання діяльності у цій сфері, серед яких окреме місце займають торгово-промислові палати (далі – ТПП) – недержавні неприбуткові самоврядні юридичні особи. Таким чином, пошук оптимального варіанту співвідношення державного управління і приватноправових механізмів регулювання у сфері промисловості привів до виникнення самоврядних організацій, в яких управління діяльністю у межах наданих останнім повноважень, самостійно здійснюють члени цих організацій.

ТПП створюються з метою сприяння розвитку народного господарства та національної економіки, її інтеграції у світову госпо-